

Nederlands
Jeugdinstituut

Interventie

Girls' Choice.

Wensen en grenzen in intimiteit.

Erkenning

Erkend door deelcommissie Jeugdgezondheidszorg, preventie en gezondheidsbevordering

Datum: 11 april 2019

Oordeel: Goed onderbouwd

De referentie naar dit document is: Vermeulen (maart 2019).

Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Girls' Choice. Wensen en grenzen in intimiteit'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

Samenvatting	4
Doelgroep	4
Doel	4
Aanpak	4
Materiaal	4
Onderbouwing	5
Onderzoek.....	5
1. Uitgebreide beschrijving	6
1.1 Doelgroep	6
1.2 Doel.....	8
1.3 Aanpak	8
2. Uitvoering	12
3. Onderbouwing.....	16
4. Onderzoek.....	22
5. Samenvatting Werkzame elementen	24
6. Aangehaalde literatuur.....	25

Samenvatting

Girls' Choice is een interactief bordspel over relaties en seksualiteit voor meiden van 10 tot en met 15 jaar. Het spel laat meiden op een speelse, ongedwongen en onbeladen manier praten over relaties en seksualiteit. Het wordt in groepsverband gespeeld, onder begeleiding van een spelbegeleider. Het kan zowel in een schoolse setting als in een niet-schoolse setting worden ingezet. In het spel komen vijf thema's aan bod: seksualiteit en relaties, veilig vrijen, zwangerschap en moederschap, jongens, weerbaarheid. Het spel kent vijf verschillende soorten opdrachten: rollenspellen, kennisvragen, persoonlijke vragen, verbale opdrachten en non-verbale opdrachten. Deze opdrachten zijn gericht op kennis, attitude, risicoperceptie en vaardigheden rondom wensen en grenzen, anticonceptiegebruik, genderopvattingen, seksualiteit en relaties. Het spel kent twee varianten: een voor jongere meiden (van 10 tot en met 12 jaar) en een voor oudere meiden (van 13 tot en met 15 jaar). Voor jongensgroepen is het spel Boys R Us ontwikkeld.

Doelgroep

Girls' Choice is bedoeld voor meiden van 10 tot en met 15 jaar. In het spel wordt onderscheid gemaakt tussen twee leeftijdsgroepen: de ene zijde van het spelbord is geschikt voor meiden van 10 tot en met 12 jaar en de andere zijde voor meiden van 13 tot en met 15 jaar.

Doel

Girls' Choice heeft als doel om meiden bewust te maken van het belang van veilige, prettige, gewenste en gelijkwaardige seksuele en relationele contacten, door hen op een speelse, ongedwongen en onbeladen manier te laten praten over relaties en seksualiteit. Hiertoe richt het spel zich op kennis, attitude risicoperceptie en vaardigheden ten aanzien van wensen en grenzen, anticonceptiegebruik, genderopvattingen, seksualiteit en relaties.

Aanpak

Girls' Choice is een interactief bordspel dat in groepsverband wordt gespeeld. De spelers verplaatsen hun pionnen op het spelbord en komen onderweg verschillende spelvlakken tegen. In het spel komen vijf thema's aan bod: seksualiteit en relaties, veilig vrijen, zwangerschap en moederschap, jongens, weerbaarheid. Spelers voeren verschillende soorten opdrachten uit. De andere spelers waarderen de uitvoering van de opdracht door middel van het toekennen van "hartjes". De "hartjes" bepalen hoeveel stappen een speler haar pion verder mag zetten. De speler die als eerst het bord is rondgegaan met haar pion wint het spel. Het spel is grotendeels gelijk voor de twee leeftijdsgroepen. Wel zijn de opdrachten per groep afgestemd op leeftijd, kennis en ervaring.

Materiaal

Girls' Choice bestaat uit een tweezijdig spelbord, opdrachtkaarten, een spelregelboekje, een antwoordenboekje met antwoorden op kennisvragen en een handleiding voor de spelbegeleider met daarin achtergrondinformatie, adviezen voor de begeleiding en een link naar een voorbereidende e-learning 'seksuele vorming'.

Onderbouwing

Meiden lopen een aantal risico's op het gebied van seksuele gezondheid, vooral het risico op ongeplande zwangerschap en op het meemaken van seksuele grensoverschrijding (De Graaf et al., 2017). Belangrijke determinanten die hiermee samenhangen zijn kennis, attitudes, risicoperceptie en vaardigheden met betrekking tot anticonceptie, zwangerschap, genderopvattingen en grensoverschrijding. Bij Girls' Choice wordt door verschillende soorten opdrachten (rollenspellen, kennisvragen, persoonlijke vragen, verbale opdrachten en non-verbale opdrachten) en bewezen effectieve methoden (bijvoorbeeld active learning, consciousness raising, feedback, guided practice, self-reevaluation en modeling) een aanzet gegeven om deze determinanten in de gewenste richting te beïnvloeden. De twee sets opdrachtenkaarten (voor meiden van 10 tot en met 12 jaar en voor meiden van 13 tot en met 15 jaar) zijn afgestemd op het niveau van de leeftijdsgroep waarvoor de set bedoeld is.

Onderzoek

Evaluatieonderzoek uit 2009 onder 91 afnemers laat zien dat spelbegeleiders Girls' Choice waarderen en een geschikt hulpmiddel vinden om seksualiteit bespreekbaar te maken (Van Lee & De Neef, 2009). Over de opdrachten zijn de begeleiders positief: ze stimuleren volgens hen de interactie tussen de meiden en wekken de interesse op van de deelnemers. De vragen en situaties sluiten volgens spelbegeleiders aan bij de belevingswereld van de meiden. Spelbegeleiders menen dat het spel vooral invloed heeft op kennis en het kunnen aangeven van grenzen. Spelbegeleiders vinden de handleiding duidelijk en voelen zich daarmee voldoende toegerust voor het begeleiden van het spel. Spelbegeleiders missen aandacht voor homoseksualiteit, loverboys en seksuele beleving. Sommigen vinden het moeilijk om multiculturele groepen te begeleiden. De resultaten van de procesevaluatie zijn meegenomen in de herziening van de interventie in 2016. Zo is bijvoorbeeld de handleiding aangepast met meer informatie over homoseksualiteit, loverboys en culturele diversiteit.

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

Girls' Choice kent twee varianten: een versie voor meiden van 10 tot en met 12 jaar (ene zijde van het spelbord) en een versie voor meiden van 13 tot en met 15 jaar (andere zijde van het spelbord). Beide versies kunnen worden gebruikt in het onderwijs (bovenbouw basisonderwijs voor jongere groep en onderbouw vmbo voor oudere groep), het jeugd- en jongerenwerk en het welzijnswerk.

Intermediaire doelgroep

De intermediaire doelgroep van Girls' Choice bestaat uit professionals die werkzaam zijn in het jeugd- en jongerenwerk, het welzijnswerk, de bovenbouw van het basisonderwijs en de onderbouw van het vmbo. Deze professionals fungeren als spelbegeleider. Tijdens het spel reageren zij op de opdrachten die de meiden uitvoeren en gaan zij in op vragen van de meiden. Ook corrigeren ze onjuiste kennis en aannames.

Selectie van doelgroepen

Girls' Choice kan worden gespeeld door meiden die de Nederlandse taal machtig zijn. Het spel is geschikt voor normaalbegaafde meiden. Het is niet uitgetest onder meiden met een (lichte) verstandelijke beperking, waardoor onbekend is of het ook voor deze doelgroep geschikt is. In de praktijk wordt het spel vaak gebruikt voor een complete meidengroep van het jongerenwerk. Bij gebruik binnen een schoolsetting wordt een klas vaak opgedeeld in een jongens- en meidengroep. Voor de meidengroep wordt het spel Girls' Choice gebruikt. Voor de jongensgroep kan gelijktijdig het spel Boys R Us gebruikt worden.

Bij de ontwikkeling van de spelopdrachten en de selectie van het beeldmateriaal is een multiculturele samenleving het uitgangspunt geweest. Het spel is daardoor ook te gebruiken met meiden met een migrantenachtergrond, mits zij de Nederlandse taal voldoende beheersen. De spelbegeleider zal zelf alert moeten zijn op cultuurspecifieke aandachtspunten bij de opdrachten. In de handleiding en e-learning worden tips gegeven voor omgang met diversiteit in een groep meiden.

Girls' Choice richt zich op jongerenwerkers, docenten, jeugdhulpverleners en medewerkers van een ggd. Van deze groepen kunnen wij verwachten dat zij ervaring hebben met het begeleiden van groepen en dat zij kunnen doorverwijzen bij hulpvragen. Het spel wordt met name gepromoot tijdens congresdagen en op websites die zich richten op deze intermediaire groepen. Aan de afnamecijfers kunnen wij zien dat deze groepen het spel ook afnemen. De intermediaire doelgroep wordt gevraagd om voorafgaand aan het spelen van het spel een e-learning 'seksuele vorming' te volgen.

Betrokkenheid doelgroep

Tijdens de ontwikkeling van het spel in 2006 is een klankbordgroep samengesteld van zes professionals. Zij zijn bij de ontwikkeling betrokken geweest. Het conceptspel is uitgetest op twee basisscholen (op de ene school een groep van zeven meiden en een groep van acht meiden en op de andere school een groep van acht meiden), op een vmbo-school (groep van vijf meiden) en in een buitenschoolse setting met tienermoeders

(groep van zes meiden). De meiden en de begeleiders is gevraagd om na het spelen van het spel een vragenlijst in te vullen over hun waardering van het spel. Ook de leden van de klankbordgroep en collega-deskundigen werkzaam bij Rutgers hebben het spel getest. Op basis van de bevindingen van deze pre-tests is besloten om de leeftijdsgroep op te splitsen en twee spelvarianten te ontwikkelen.

In 2016 is het spel doorontwikkeld. Hierbij is gebruik gemaakt van inzichten uit een procesevaluatie onder 91 intermediairs. Op basis hiervan is bijvoorbeeld de handleiding uitgebreid met informatie over loverboys en seksuele oriëntatie.

1.2 Doel

Hoofddoel

Het hoofddoel van Girls' Choice is om meiden bewust te maken van het belang van veilige, prettige, gewenste en gelijkwaardige seksuele en relationele contacten, door ze op een speelse, ongedwongen en onbeladen manier te laten praten over relaties en seksualiteit.

Subdoelen

Voor Girls' Choice zijn diverse subdoelen geformuleerd, gericht op kennis, attitude, risicoperceptie en vaardigheden.

Kennis

1. Meiden hebben kennis over zwangerschap, anticonceptie, seksueel grensoverschrijdend gedrag, lichamelijke ontwikkeling, seksueel gedrag en relatievorming.
2. Meiden weten waar hun wensen en grenzen liggen met betrekking tot relaties en seksualiteit.

Attitude

3. Meiden vinden het belangrijk om hun eigen wensen en grenzen op het gebied van relaties en seksualiteit aan te geven.
4. Meiden zijn zich bewust van de voordelen van condoom- en anticonceptiegebruik.
5. Meiden zijn zich bewust van de mogelijke nadelen van tienermoederschap.

Risicoperceptie

6. Meiden zijn zich bewust van het risico op onbedoelde zwangerschap bij onbeschermd seks en/of inadequaat anticonceptiegebruik
7. Meiden zijn zich bewust van de gevolgen van stereotiepe genderopvattingen voor het gedrag van jongens en meiden.

Vaardigheden

Omdat dit een kortdurende interventie is, kan er niet worden uitgegaan dat er vaardigheden worden aangeleerd. Daarom ligt de nadruk tijdens het spel op oefenen met vaardigheden.

8. Meiden oefenen met het communiceren over seksuele grenzen en anticonceptie.

Aan alle bovenstaande subdoelen wordt aandacht besteed in Girls' Choice. Welke subdoelen precies worden behaald, zal afhangen van de kaartjes die tijdens het spelen aan bod komen, hoe vaak het spel gespeeld wordt en in hoeverre het spel is ingebed in een breder curriculum van de instelling rondom seksuele vorming.

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

Girls' Choice is een educatief en interactief bordspel dat beschikbaar is in twee varianten, het ene voor meiden van 10 tot en met 12 jaar (ene zijde van het spelbord) en het andere voor meiden van 13 tot en met 15 jaar (andere zijde van het spelbord). Het spel wordt in groepsverband gespeeld onder begeleiding van een spelbegeleider. In het spel gaan meiden aan de hand van opdrachtkaarten in gesprek over vijf onderwerpen:

seksualiteit en relaties, veilig vrijen, zwangerschap en moederschap, jongens en weerbaarheid. Onderstaande afbeelding geeft het spelbord weer:

De uitvoering van het spel zal afhankelijk van de setting (in schoolse setting is men meestal gebonden aan lessen) 45 tot 90 minuten duren. Het spel kan meerdere malen gespeeld worden zonder inhoudelijk saai te worden. Hoe vaker meiden het spelen, hoe meer zij kunnen oefenen met vaardigheden en hoe meer kennis zij erdoor opdoen. Het spel is echter zo opgebouwd dat alle thema's en alle werkvormen ook bij eenmalig spelen aan bod komen, als er geen onderdelen worden overgeslagen. Er is een set opdrachtkaarten voor meiden van 10 tot en met 12 jaar en een set voor meiden van 13 tot en met 15 jaar. De inhoud van de opdrachtkaarten is afgestemd op het verschil in leeftijd en daarmee op het verschil in kennis en ervaring van de meiden.

Girls' Choice is een kortdurende interventie. Voor het bereiken van gezond seksueel gedrag is het wenselijk om Girls' Choice in te bedden in een langduriger en systematisch aanbod van seksuele en relationele vorming. Voor de leeftijdsgroep 10 tot en met 12 jaar (primair onderwijs) is dit met name de lesmethode Kriebels in je buik; voor de leeftijdsgroep 13 tot en met 15 jaar (voortgezet onderwijs) is dit de methode Lang Leve de Liefde. Het spel is geschikt als een, specifiek op meiden gerichte, verdieping of aanvulling bij deze methoden. Ook kan Girls' Choice worden gebruikt als aanvulling op een vormingsprogramma in het jongerenwerk, zoals Veilig Vrijen & Seks. Bij groepen waarin ook jongens zitten, kan voor de jongens het spel Boys R Us worden gebruikt.

Inhoud van de interventie

Aanschaf van het spel

Docenten en jongerenwerkers worden via verschillende wegen op de hoogte gebracht van het spel, onder andere via nieuwsbrieven, congressen en de website www.seksuelevorming.nl. Het spel kan worden aangeschaft in de webshop van Rutgers.

Vorbereiding van de spelbegeleider

- De begeleider volgt (vanaf april 2019) de e-learning 'seksuele vorming'. Bij bestelling van de spel ontvangen spelbegeleiders automatisch een link waar ze de e-learning van een uur kunnen volgen. De e-learning biedt verschillende werkvormen aan die onder meer ingaan op het creëren van een veilige sfeer, omgaan met culturele diversiteit en multiculturele groepen, omgaan met lastige situaties in een groep en omgaan met een seksespecifieke groep. Ook worden spelbegeleiders gestimuleerd om na te gaan welke 'stijl' met betrekking seksuele vorming het beste bij hen past.
- De begeleider neemt vervolgens de spelinstructie en handleiding door.
- De begeleider stelt de eigen meidengroep samen.
- De begeleider besluit aan de hand van de samenstelling van de groep welke spelcategorie (10 tot en met 12 jaar of 13 tot en met 15 jaar) wordt gespeeld.

Introductie van het spel

- Wanneer de spelers elkaar niet of niet goed kennen wordt er een kennismakingsronde gedaan.
- Voordat het spel van start gaat, introduceert de spelbegeleider het spel en vertelt iets over de aard en inhoud ervan.
- De spelbegeleider zorgt voor voldoende veiligheid en een goede sfeer in de groep, zodat de spelers plezier kunnen hebben in het spelen van het spel én van elkaar kunnen leren. Dit kan bijvoorbeeld door te vertellen dat het spel over een leuk en spannend onderwerp gaat, maar dat het ook een onderwerp is waar veel mensen niet zomaar over praten en dat het daarom goed is om van tevoren een aantal groepsregels af te spreken. De begeleider kan aan de groep vragen wat zij belangrijke regels vinden en eventueel zelf een voorbeeld geven.
- De spelbegeleider legt de spelregels uit aan de spelers.

Spelen van het spel

Het spel kan individueel met twee tot en met vijf spelers gespeeld worden. Als er in teams gespeeld wordt, kunnen er maximaal tien spelers meedoen. Het spel voor de oudere leeftijdsgroep van 13 tot en met 15 jaar bestaat uit een spelbord dat door middel van kleuren is ingedeeld in gebieden: seks en relaties, veilig vrijen, zwangerschap en moederschap, weerbaarheid en jongens. Bij elk gebied hoort een stapel opdrachtkaarten over het thema. Alle spelers staan aan het begin van het spel met hun pion op start. Als een speler met haar pion op een vakje van een bepaald gebied komt, neemt zij een opdrachtkaart van de stapel kaarten die bij dat gebied hoort. Op elke kaart staan verschillende opdrachten: een rollenspel, een kennisvraag, een persoonlijke vraag (waarbij de speler onderbouwd haar mening moet geven), een verbale opdrachten (waarbij de speler onderbouwd moet reageren op een stelling) of een non-verbale opdracht (waarbij de speler een weerbare reactie moet uitbeelden zonder woorden te gebruiken). De speler kiest een opdracht. Als een speler een opdracht heeft uitgevoerd, beoordelen de andere spelers de uitvoering van de opdracht of het antwoord op de vraag met behulp van "hartjes": ze kunnen minimaal één en maximaal drie hartjes toekennen. Het is de bedoeling dat ze hun waardering toelichten, bijvoorbeeld waarom ze denken dat een bepaald antwoord niet klopt of hoe een bepaalde opdracht beter had kunnen worden uitgevoerd. Het aantal hartjes bepaalt hoeveel vakjes de speler die aan de beurt was haar pion vooruit mag zetten. De begeleider kan de juiste antwoorden op de kennisvragen nakijken in het antwoordenboekje. Degene die het eerst het hele bord rond heeft gespeeld is de winnaar.

Voorbeelden van opdrachten/vragen:

- *Rollenspel:* Je hebt een paar maanden verking, maar je vindt er niets meer aan en besluit het uit te maken. Speel dat je dit vertelt.
- *Kennisvraag:* Is het veilig als de jongen zijn penis zonder condoom een heel klein stukje in de vagina laat glijden en niet klaarkomt?
- *Persoonlijke vraag:* Hoe zouden jouw ouders reageren als jij zwanger zou zijn?
- *Verbale opdracht:* Als je één keer seks met je vriend hebt gehad, kun je niet meer weigeren. Eens of oneens?
- *Non-verbale opdracht:* Beeld uit: een jongen komt steeds dichtbij jou staan en slaat zijn arm om je heen. Je maakt hem duidelijk dat je dat niet wilt.

Het spel voor de jongere doelgroep van 10 tot en met 12 jaar is vergelijkbaar qua opzet en wedstrijdelement. Het verschil is dat de vijf inhoudelijke thema's op het bord zijn vervangen door vijf verschillende soorten opdrachten, namelijk (1) Weet jij het? (2) Wat

vind jij? (3) Toneelspelen (4) Praten en (5) Uitbeelden. Er is voor gekozen om de soorten opdrachten leidend te maken in plaats van de thema's omdat sommige thema's (zoals zwangerschap en grensoverschrijding) minder bij de belevingswereld van jongere meiden passen. Deze thema's komen alsnog aan bod, maar dan in de opdrachtkaarten. Daarnaast zijn de opdrachten aangepast aan de leeftijd, zowel inhoudelijk als wat betreft de moeilijkheidsgraad. Ook ligt de nadruk minder op eigen ervaringen.

Voorbeelden van opdrachten/vragen:

- *Weet jij het?:* Je maakt een afspraakje met een leuke persoon die je kent van internet. Hoe zorg je ervoor dat het veilig is? Noem drie dingen.
- *Wat vind jij?:* Wat vind jij van tongzoenen?
- *Toneelspelen:* Je werkt voor een radiozender. Speel dat je een tienermoeder interviewt.
- *Praten:* Zeg heel duidelijk: 'Daar heb ik geen zin in!'
- *Uitbeelden:* Je bent een jongen. Beeld uit: je bent heel verlegen en erg verliefd.

Nabespreking van het spel

Na het spelen van het spel wordt een nabespreking gehouden, geleid door de spelbegeleider. Hierdoor krijgt de spelbegeleider een indruk van wat de meiden van het spel en de verschillende onderwerpen vinden. Door hierover te praten kan duidelijk worden of er nog vragen of onderwerpen zijn waar verder op ingegaan moet worden op een ander moment. De begeleider kan ook vragen over welke onderwerpen de meiden nog meer willen weten of welke vaardigheden ze nog willen oefenen. Ook kunnen er al tijdens het spel onderwerpen zijn waar de spelbegeleider later nog op terug kan komen. Bijvoorbeeld omdat een discussie tijdens het spel te veel tijd in beslag nam of omdat er vragen waren die moeilijk waren.

2. Uitvoering

Materialen

Girls' Choice bevat:

- een dubbelzijdig spelbord met aan de ene zijde het spel voor 10-12 jaar en aan de andere zijde spel voor 13-15 jaar.
- 176 opdrachtkaartjes, waarvan 75 voor 10-12 jaar en 101 voor 13-15 jaar
- 15 hartjeskaartjes (met daarop 1,2 of 3 hartjes)
- een handleiding voor de spelbegeleider
- spelregelboekje voor de spelers
- een antwoordenboekje voor de kennisvragen
- 1 dobbelsteen
- 5 pionnen

Daarnaast ontvangen spelbegeleiders een link naar een e-learning 'seksuele vorming'. In deze e-learning gaan begeleiders zelf aan de slag om hun kennis en vaardigheden te ontwikkelen. In de e-learning worden er hiertoe verschillende typen werkvormen aangeboden, waaronder animaties, quizzen en reflectieve vragen. Ook is er voor de begeleider op de website www.seksuelevorming.nl aanvullende achtergrondinformatie te vinden met betrekking tot het spel over de onderwerpen 'anticonceptie', 'online' en 'alcohol, drugs en seks'. Ook is er een lijst met relevante adressen, websites en andere materialen te vinden. Er is gekozen om deze informatie online te plaatsen zodat deze gemakkelijk geactualiseerd kan worden.

Locatie en type organisatie

Girls' Choice is ontwikkeld door Rutgers en Soa Aids Nederland. Het spel wordt vanuit Rutgers verkocht aan verschillende uitvoerende organisaties. Rutgers is verantwoordelijk voor het trainen van de afnemers van het spel middels de e-learning. Het spel kan worden gespeeld door het jongeren- en jeugdwerk, door het welzijnswerk, door scholen in het basis-, voortgezet en speciaal onderwijs, en door ggd-en. Ook wordt het spel soms afgenomen door asielzoekerscentra of Internationale Schakelklassen, waarbij het wel van belang is dat de deelnemers de Nederlandse taal voldoende machtig zijn. Het spel kan in het onderwijs op ieder moment worden ingezet, maar voor het basisonderwijs biedt onder andere de Week van de Lentekriebels een mooi moment om het spel te gebruiken naast het bredere lespakket 'Kriebels in je buik'. Op het voortgezet onderwijs wordt het spel voornamelijk gebruikt bij het vak biologie, maar soms ook tijdens mentoruren of maatschappijleer. Ook kunnen scholen het spel tijdens de Week van de Liefde spelen, naast het bredere lespakket 'Lang Leve de Liefde'. Daarnaast is het spel geschikt om uit te voeren binnen het jeugd- en jongerenwerk en het welzijnswerk. Het kan dan bijvoorbeeld ingezet worden tijdens themawerken rondom relaties en seksualiteit. Ggd-en zijn een belangrijke schakel richting scholen en jongerenwerk als het gaat om seksuele gezondheidsbevordering. Sommige ggd-en hebben een documentatiecentrum dat Girls' Choice uitleent aan scholen. Het spel is dan vaak onderdeel van een leskist waarin ook andere lesmaterialen zijn toegevoegd. Ggd-medewerkers voeren het spel soms uit op scholen in hun regio. Voor jongens kan het spel Boys R Us gespeeld worden.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

Professionals die het spel afnemen en het vervolgens ook begeleiden zijn veelal leraren, jongerenwerkers, ggd-medewerkers en jeugdhulpverleners. Het spel kan worden begeleid door een volwassen mannelijke of vrouwelijke begeleider. Het is van belang dat de spelbegeleider:

- in staat is een veilige sfeer te creëren
- geen moeite heeft om te praten over seksualiteit en relaties
- ervaring heeft met het begeleiden van groepsactiviteiten van jongeren
- in geval van hulpvragen van meisjes adequaat advies of verwijzingen naar hulp kan bieden
- in staat is om te gaan met de dynamiek van een meisjesgroep, want een meisjesgroep brengt een andere dynamiek met zich mee dan een heterogene groep.
In de handleiding worden de volgende specifieke punten hierbij genoemd en worden tips gegeven hoe hier mee om te gaan:
 - seksueel grensoverschrijdend gedrag en weerbaarheid
 - diversiteit

Aan al deze punten wordt aandacht besteed in de handleiding en e-learning. Voor een actueel overzicht van hulpmogelijkheden wordt de professional gewezen op informatie die online staat.

Professionals die zichzelf in staat achten het spel uit te voeren kunnen die vrijelijk doen. Wel worden zij met nadruk gevraagd om vooraf de e-learning 'seksuele vorming' te volgen. De e-learning gaat in op:

- de eigen motivatie voor het geven van seksuele vorming (met behulp van reflectieve vragen);
- belangrijke randvoorwaarden bij het geven van seksuele vorming, zoals het creëren van een veilige sfeer (met behulp van interactieve animaties, tips van andere professionals en het geven van informatie);
- omgaan met lastige situaties in de groep, zoals met persoonlijke vragen, met een multiculturele groep, met grensoverschrijdend gedrag, met een meidengroep) (met behulp van interactieve animaties, tips van andere professionals en het geven van informatie);
- reflectie op de eigen stijl bij het geven van seksuele vorming (met behulp van reflectieve vragen).

De e-learning is samengesteld met behulp van docenten, jongerenwerkers en experts in seksuele vorming. De e-learning wordt jaarlijks geëvalueerd, aan de hand van de evaluatieformulieren die wij de gebruikers vragen in te vullen.

Kwaliteitsbewaking

Het is niet verplicht een training te volgen voor het begeleiden van Girls' Choice, maar wij vragen spelbegeleiders met nadruk om voorafgaand aan het spelen van het spel de gratis e-learning rondom seksuele vorming te volgen. De e-learning duurt ongeveer een uur. Bij de bestelling van het spel in de webshop worden deelnemers hiervoor automatisch aangemeld en ontvangen zij een link naar de e-learning. Terwijl de spelbegeleiders wachten op hun bestelling kunnen zij de e-learning volgen. Voor een interventie met een beperkte duur, leek het niet realistisch om een training verplicht te stellen. Ook kan een verplichte training ten koste gaan van de beoogde laagdrempeligheid van het spel.

Deskundigheidsbevordering blijft bij Rutgers een punt van aandacht. Zo hebben wij de module 'Over seks gesproken' ontwikkeld. Dit is een module seksuele gezondheidsbevordering voor tweedegraads lerarenopleidingen Biologie en Gezondheidszorg & Welzijn. Voor de pabo is de module 'Juf doet u ook aan seks?' ontwikkeld, waarmee wij willen bevorderen dat toekomstige docenten een betere basis hebben voor het geven van seksuele en relationele vorming. Wij proberen de

lerarenopleiding en pabo's zoveel mogelijk te stimuleren om deze modules in hun opleidingen te gebruiken, maar zij zijn hier niet toe verlicht.

Randvoorwaarden

Organisatorische randvoorwaarden:

- Beschikking over een (zo mogelijk afgesloten) ruimte om het spel te spelen.
- Voldoende draagvlak binnen de instelling of organisatie om aandacht te besteden aan de thema's relaties en seksualiteit, om tijd hiervoor vrij te maken in het programma en om het spel aan te schaffen.
- Voldoende draagvlak onder de spelbegeleiders om voorafgaand aan het spel de handleiding, spelregels en achtergrondinformatie te lezen en daarnaast de e-learning 'seksuele vorming' te volgen.

Contextuele randvoorwaarden:

- De spelbegeleider heeft ervaring in het begeleiden van groepen.
- De spelbegeleider is bekend met de doelgroep.
- De spelbegeleider kan makkelijk praten over het onderwerp seksualiteit en relaties.
- De spelbegeleider heeft enige kennis van de seksuele risico's die meiden (en jongens) op dit terrein kunnen lopen en van huidige denkbeelden, opvattingen, verwachtingen, wensen en ervaringen.

Implementatie

Fase 1: Disseminatie- en adoptiefase

- Het spel is eerst gepre-test onder verschillende begeleiders en 34 meiden. Vervolgens is het spel onder de aandacht gebracht van het onderwijs, jongerenwerk en ggd-en, onder andere middels nieuwsbrieven en congressen.

Fase 2: Gebruiksfase

- Bereik: Girls' Choice heeft inmiddels vier oplages gehad. Inmiddels zijn er meer dan 2000 spellen verkocht. Over de jaren lijkt de vraag redelijk constant te blijven. In 2018 zijn er 122 spellen verkocht. Uit de afnamecijfers komt naar voren dat Girls' Choice voornamelijk wordt gebruikt door docenten in het speciaal onderwijs, praktijkonderwijs, voortgezet onderwijs en basisonderwijs en door professionals werkzaam in jeugdzorg, buurtwerk, jongerenwerk en bij de ggd. Ook wordt het spel afgenomen door professionals in diagnostische behandelcentra en orthopedagogische behandelcentra. Daarnaast is uit contacten bekend dat het spel wordt gebruikt in asielzoekerscentra en Internationale Schakel Klassen.
- Ggd-en lijken de spellen voornamelijk in te zetten op scholen in hun regio tijdens projectweken waarbij het aanvullend wordt gebruikt bij de lespakketten 'Kriebels in je buik' en 'Lang Leve de Liefde'.
- Training begeleiders: vanaf april 2019 krijgen spelbegeleiders de mogelijkheid om de e-learning 'seksuele vorming' te volgen. Er wordt gemonitord hoeveel spelbegeleiders dit daadwerkelijk doen. Ook gaan wij middels een online evaluatieformulier evalueren hoe de e-learning bevalt onder de gebruikers.

Fase 3: Behoudsfase/verankering:

- Het spel wordt blijvend onder de aandacht gebracht op de website www.seksuelevorming.nl en op congressen voor het onderwijs en het jongerenwerk.
- In 2006-2007 is het spel aangepast naar aanleiding van huidige inzichten en uitkomsten van de procesevaluatie die eerder was uitgevoerd.

Kosten

Het complete spel, inclusief voorbereidende e-learning voor spelbegeleiders, is via de webshop op www.rutgers.nl te bestellen en kost €35 exclusief verzendkosten.

Personele kosten:

- Spelbegeleiders worden gevraagd een e-learning te volgen van een uur.
- Ook worden zij gevraagd de handleiding, spelregels en achtergrondinformatie door te nemen: dit kost een half uur tot een uur.
- De uitvoering van het spel zal, afhankelijk van de setting 45 tot 90 minuten duren.

3. Onderbouwing

Probleem

Girls' Choice vindt haar oorsprong in de uitkomsten van onderzoek naar de achtergronden van tienerzwangerschap (Van Berlo et al., 2005). Hieruit blijkt dat meiden risico's lopen op het gebied van seksuele gezondheid, vooral op ongeplande zwangerschap en op het meemaken van seksuele grensoverschrijding. Sommige groepen meiden lopen meer risico dan andere groepen meiden. De cijfers die hieronder worden genoemd zijn allen afkomstig uit het grootschalig onderzoek Seks onder je 25^e (De Graaf et al., 2017).

Laagopgeleide meiden en meiden met een migrantenachtergrond kwetsbaar voor ongeplande zwangerschap. In 2017 gaf 2% van de meiden onder de 25 jaar aan te maken te hebben gehad met een ongeplande zwangerschap. Meiden met een migratieachtergrond worden relatief vaker ongepland zwanger, voornamelijk Surinaamse meiden. Meiden die jong met seks beginnen hebben vergeleken met andere jongeren minder kennis over seks, soa's en anticonceptie. Ook zijn laagopgeleide meiden en meiden die jong beginnen met seks kwetsbaar voor het meemaken van seksueel geweld, seksuele grensoverschrijding en onbeschermd seks. 8% van de meiden van 12 tot 25 jaar heeft met hun laatste sekspartner soms niets gedaan te hebben om zwangerschap te voorkomen; 8% heeft helemaal niets gedaan om zwangerschap te voorkomen. Vooral laagopgeleide, Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse meiden geven vaak aan soms of nooit iets gebruikt te hebben om zwangerschap te voorkomen (De Graaf et al., 2017).

11% van de meiden tussen de 12 en 25 jaar geeft aan dat ze wel eens gedwongen waren om iets te doen op seksueel gebied wat ze niet wilden. Vooral jonge meiden zijn daarbij kwetsbaar. Jongeren onder de 14 jaar die seksueel actief zijn lopen relatief veel risico met betrekking tot zowel beschermingsgedrag (gebruik van anticonceptie en condooms) als het meemaken van grensoverschrijding:

- 14% van de meiden onder de 14 heeft niets gebruikt om zwangerschap te voorkomen bij de eerste keer geslachtsgemeenschap. Dat is heel wat meer dan bij de hele groep tot 25 jaar (6%).
- Degenen die voor hun veertiende al geslachtsgemeenschap hadden, geven ook vaker aan dat de eerste keer het gevolg was van dwang of overhalen, namelijk 32% tegen 14% van alle meiden (De Graaf et al., 2017).

Om deze problemen te voorkomen, is het van belang om al te beginnen met voorlichten vóórdat deze meiden seksueel actief worden. Het is om die reden dat Girls' Choice is ontwikkeld voor jonge meiden die nog voor of aan de start staan van hun seksuele carrière. Op deze manier kunnen zij worden toegerust om seksueel contact veilig, prettig en gewenst te laten zijn.

Oorzaken

Er zijn diverse factoren die samenhangen met onbedoelde zwangerschap, tienerzwangerschap en het meemaken van seksueel geweld. Soms gaat het om achtergrondfactoren die niet veranderd kunnen worden, zoals leeftijd en etniciteit. Soms gaat het om veranderbare determinanten, waaronder:

Kennis

Kennis is een voorwaarde voor het maken van verstandige keuzes. Uit één studie kwam naar voren dat zowel daadwerkelijke kennis van voortplanting als de perceptie van de eigen kennis samenhangen met anticonceptiegebruik met de eerste sekspartner (Ryan, Franzetta & Manlove, 2007). Vooral de discrepantie tussen de perceptie van de eigen kennis en de feitelijke kennis speelt een rol bij ongepland zwanger worden. Meiden die een gebrek aan kennis hebben over anticonceptie en die zich hier niet bewust van zijn, lopen het hoogste risico op een ongeplande zwangerschap (Brückner et al., 2004). Daarnaast is het belangrijk dat meiden naast de pil ook op de hoogte zijn van alternatieve anticonceptiemethoden, zodat zij een keuze kunnen maken die goed bij hun situatie past (Cense & Dalmijn, 2016).

Attituden

- **Ten aanzien van anticonceptiegebruik en zwangerschap**

Jongeren die positiever denken over anticonceptie en die minder voor- en meer nadelen zien aan een zwangerschap gebruiken vaker anticonceptie (Kirby & Lepore, 2007; Ryan et al., 2007). Meiden die geen anticonceptie gebruiken hebben de meest negatieve opvattingen over anticonceptie: ze vinden het bijvoorbeeld te veel gedoe, te duur, of moreel verkeerd. Inconsistente gebruiksters hebben minder negatieve attituden en consistente gebruiksters nog minder (Brückner, Martin & Bearman, 2004). Om jongeren zo ver te krijgen dat ze gaan overwegen om anticonceptie te gebruiken, moet men vooral de voordelen hiervan benadrukken en duidelijk maken wat de nadelen zijn als je geen anticonceptie gebruikt (Grimley, Prochaska, Velicer & Prochaska, 1995).

- **Genderopvattingen**

Traditionele opvattingen over wat passend gedrag is voor mannen en vrouwen vormen een risicofactor voor zowel het meemaken van seksueel grensoverschrijdend gedrag als het hebben van onbeschermd seks. Het blijkt dat er nog steeds een dubbele moraal bestaat onder jongeren, die ervoor zorgt dat jongens op seksueel gebied meer mogen en kunnen maken dan meiden (Emmerink et al., 2018). Meiden die mannelijke dominantie in de relatie vanzelfsprekender vinden en meer traditionele denkbeelden hebben over mannelijkheid en vrouwelijkheid hebben vaker onvrijwillige seks (Tolman, Spencer, Rosen-Reynoso en Porche, 2003). Daarnaast lopen meiden met meer traditionele sekserolopvattingen, die het meer aan de jongen overlaten om te beslissen of men seks heeft, een groter risico op onbeschermd seks (De Neef & Van Dijk, 2010). Uit kwalitatief onderzoek naar tienermoeders blijkt dat zij vaak traditionele genderopvattingen hebben, waardoor zij de verantwoordelijkheid voor hun seksleven, inclusief het gebruik van condooms, bij de partner leggen (Van Berlo et al., 2005; Wijsen & Van Lee, 2006).

- **Toekomstperspectief**

Meiden die zich verbonden voelen met school en die toekomstplannen hebben, hebben een kleinere kans op tienerzwangerschap (Van Lisdonk, Dalmijn & Cense, 2016). Het ontbreken van richting in het leven is een belangrijke factor. Bij een zwangerschap heeft een meisje dan weinig te verliezen en soms zelfs iets te winnen, zoals zelfstandigheid (Van Berlo, Wijsen & Vanwesenbeeck, 2005; Wijsen & Van Lee, 2006).

Risicoperceptie

Ook risicoperceptie is belangrijk. Het onderschatten, ontkennen en negeren van risico's of het onderschatten van de eigen vruchtbaarheid zijn belangrijke redenen van jongeren om zichzelf niet goed te beschermen tegen soa en zwangerschap (O'Sullivan et al., 2010; Cense & Dalmijn, 2016; Van Lisdonk, Dalmijn & Cense, 2016). Bij seksueel grensoverschrijdend gedrag is er geen duidelijk verband met kennis of risicoperceptie

aangetoond, al lijken vrouwen de kans dat zij zoiets mee zullen maken structureel te onderschatten.

Vaardigheden

- **Kunnen communiceren over seksuele grenzen**

Jongeren lijken over het algemeen duidelijke opvattingen hebben over seksuele grenzen en wensen, maar vinden het in de praktijk moeilijk om deze duidelijk te maken (Cense & Van Dijk, 2010). Ambigue communicatie hangt samen met een grotere kans op het meemaken van grensoverschrijding (Kuyper, De Wit, Adam, Woertman & Van Berlo, 2010).

- **Kunnen communiceren over anticonceptie**

Condoomgebruik en pilgebruik hangen samen met openheid en seksuele communicatie in de relatie (Manlove, Ryan & Franzetta, 2003). Anticonceptie wordt vaker gebruikt wanneer dit vooraf met de partner is besproken (Kirby & Lepore, 2007). In een Noorse studie bleek een hogere eigeneffectiviteit in het bespreken van anticonceptie met de partner gerelateerd te zijn aan beter anticonceptiegebruik (Træen & Kvaem-Ingela, 2007).

Zelfbeeld

Meiden die in hun jeugd schokkende ervaringen hebben meegemaakt kunnen onder andere een laag zelfbeeld krijgen. Dit kan weer leiden tot een grotere afhankelijkheid van vriendjes en een vroegere seksuele start dan gemiddeld. Wat op hun beurt weer kan leiden tot fouten in het anticonceptiegebruik (Cense & Dalmijn, 2016).

Aan te pakken factoren

Kennis ten opzichte van anticonceptie en zwangerschap en seksueel grensoverschrijdend gedrag

Subdoelen:

1. Meiden hebben kennis over zwangerschap, anticonceptie, seksueel grensoverschrijdend gedrag, lichamelijke ontwikkeling, seksueel gedrag en relatievorming.
2. Meiden weten waar hun wensen en grenzen liggen met betrekking tot seksualiteit en relaties.

Risicoperceptie ten aanzien van anticonceptie en seksueel grensoverschrijdend gedrag

Subdoelen:

3. Meiden zijn zich bewust van het risico op onbedoelde zwangerschap bij onbeschermd seks en/of inadequaate anticonceptiegebruik
4. Meiden zijn zich bewust van de gevolgen van stereotiepe genderopvattingen voor het gedrag van jongens en meiden.

Attituden ten aanzien van anticonceptie en seksueel grensoverschrijdend gedrag

Subdoelen:

5. Meiden vinden het belangrijk om hun eigen wensen grenzen op het gebied van relaties en seksualiteit duidelijk aan te geven.
6. Meiden zijn zich bewust van de voordelen van condoom- en anticonceptiegebruik.
7. Meiden zijn zich bewust van de mogelijke nadelen van tienermoederschap.

Vaardigheden ten aanzien van anticonceptie en seksuele grenzen

Subdoel:

8. Meiden oefenen met het communiceren over seksuele grenzen en anticonceptie.

Aan alle bovenstaande subdoelen wordt aandacht besteed in Girls' Choice. Welke subdoelen precies worden behaald, zal afhangen van de kaartjes die tijdens het spelen aan bod komen, hoe vaak het spel gespeeld wordt en in hoeverre het spel is ingebed in een breder curriculum van de instelling rondom seksuele vorming.

Verantwoording

De inhoud van Girls' Choice wordt gestuurd middels opdrachtkaarten. De soorten opdrachten en de inhoud van de opdrachten hebben betrekking op verschillende determinanten. Het spel heeft twee sets kaarten, voor elke leeftijdsgroep één. De inhoud van beide sets is afgestemd op leeftijd, kennis en ervaring.

Kennis en risicoperceptie

Een geschikte methode om kennis bij te brengen is het gebruik van actieve leermethoden met een concrete doelstelling (active learning) (Bartholomew et al., 2011; Petty et al., 2009). Een geëigende methode voor het bevorderen van risicoperceptie is het verhogen van bewustzijn door informatie/feedback te geven over de gevolgen van een bepaald gedrag en alternatieven ervoor (consciousness raising) (Bartholomew et al., 2011; Prochaska, et al., 2008). In Girls' Choice komt deze methoden aan bod in: Kennisvragen, waarbij de speler die aan de beurt is de vraag moet beantwoorden. De andere spelers geven aan of ze het eens of oneens zijn met het antwoord. Dit geeft de spelbegeleider inzicht in de kennis van de groep. De spelbegeleider gaat vervolgens samen met de groep na of het antwoord klopt en, als het niet klopt, welke misvattingen of mythes hierachter zitten (feedback) (Kazdin, 2008). Zo kan de spelbegeleider onjuiste kennis corrigeren en risicoperceptie verhogen.

Attituden

Om attituden te veranderen is het belangrijk om in te gaan op de gepercipieerde voor- en nadelen ten aanzien van een bepaald attitudeobject, bijvoorbeeld door het corrigeren van foute veronderstellingen over voor- en nadelen of het versterken van (juiste) bestaande veronderstellingen over voor- en nadelen (Brug, Van Assema & Lechner, 2010). Ook het aanzetten tot zelfevaluatie, om zo bijvoorbeeld bewust te worden van de eigen ongezonde gewoonten, is een manier om attituden te veranderen (Brug et al., 2010; Prochaska, et al., 2008). Ook kunnen ongewenste attituden worden veranderd door het aandragen van overtuigende argumenten (Petty et al, 2009) of een perspectief van een ander aan te nemen (shifting perspective) (Batson et al., 2002). Uit onderzoek over seksueel risicogedrag is bekend dat dit relevante methodieken van gedragsverandering zijn. Zo is uit onderzoek bekend dat het zien van meer na- dan voordelen ten aanzien van zwangerschap en meer voor- dan nadelen aan het gebruik van anticonceptie of condooms belangrijke voorspellers zijn van effectief anticonceptie- en condoomgebruik (Grimley et al., 1995; Brückner et al., 2004; Kirby & Lepore, 2007; Ryan et al., 2007). In Girls' Choice worden attitudes via drie soorten opdrachten aangepakt, waarbij de spelbegeleider middels bovengenoemde technieken attitudes verandert:

- Persoonlijke vragen: hierbij wordt de speler gevraagd haar mening te geven en deze te onderbouwen.
- Verbale opdrachten: ook hierbij moet de speler haar mening geven. Bij deze opdrachten gebeurt dat naar aanleiding van een stelling waar de speler het eens of oneens kan zijn.
- Rollenspel: hierbij wordt de speler gevraagd om zich in de rol van een ander (bijvoorbeeld een jongen) te verplaatsen.

Wanneer de andere spelers het antwoord of de mening van de andere speler beoordelen door middel van het uitdelen van "hartjes" moeten zij hun eigen meningen en opvattingen toelichten. De begeleider kan onjuiste veronderstellingen corrigeren en argumenten aandragen om ongewenste attitudes bij te stellen (feedback) (Kazdin, 2008).

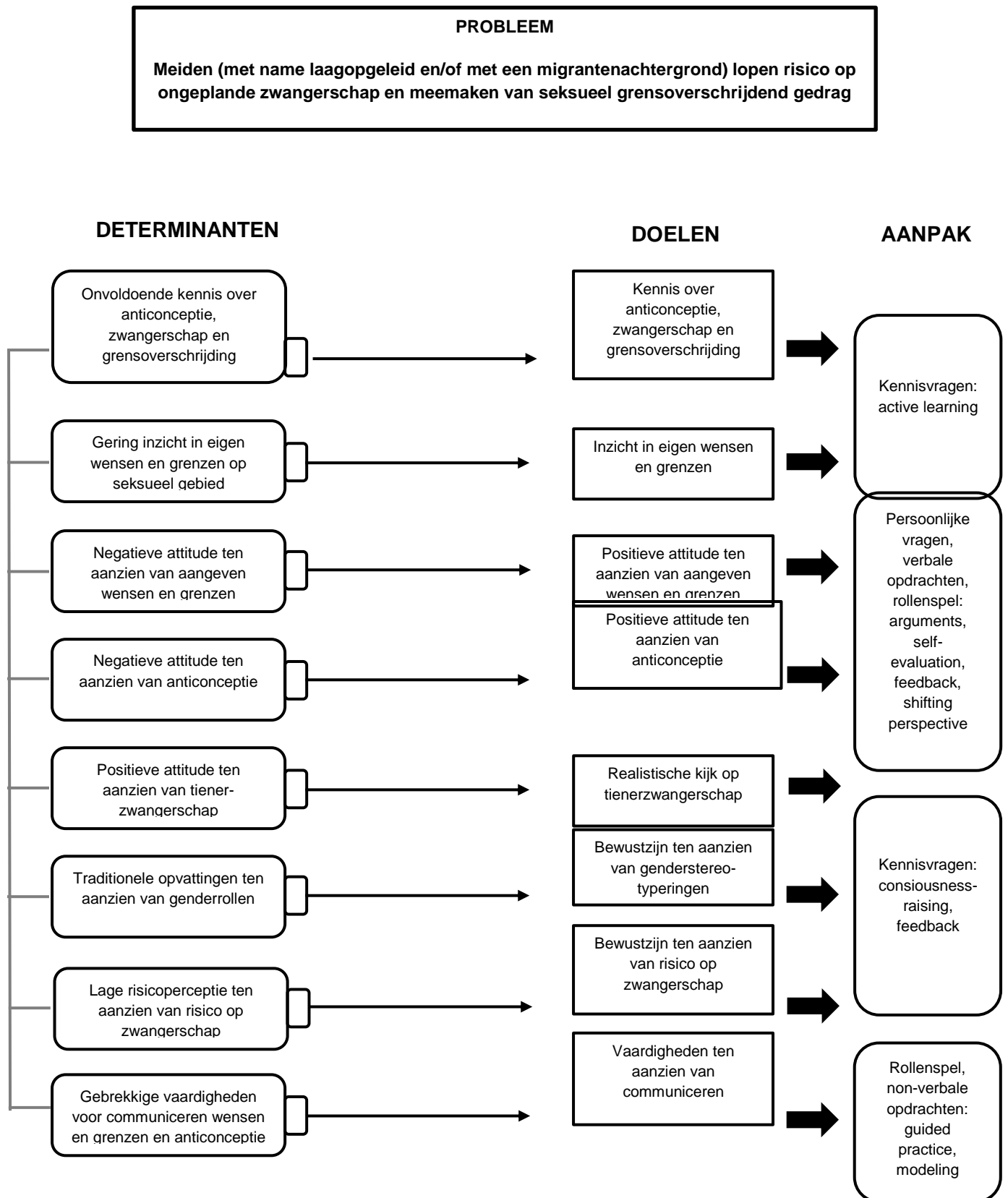
Vaardigheden

Om vaardigheden te stimuleren, is het belangrijk om mensen actief te het gedrag te laten uitproberen en om anderen het gedrag te zien voordoen (Brug et al., 2010). Geschikte methoden hiervoor zijn guided practice, waarbij iemand het gedrag uitprobeert en daar feedback op krijgt, en modeling, waarbij iemand een ander observeert die het gedrag voordoen (Bartholomew, Parcel, Kok, Gottlieb, & Fernández, 2011). Deze methoden zitten in twee verschillende soorten opdrachten van Girls' Choice:

- Rollenspel: Bij de rollenspelopdrachten staat het geven van een weerbare reactie in een specifieke situatie centraal.
- Non-verbale opdrachten: Bij non-verbale opdrachten moet de speler een bepaalde weerbare reactie uitbeelden zonder woorden te gebruiken; lichaamstaal staat hierbij dus centraal.

Bij beide soorten opdrachten geeft de begeleider tips en feedback, bijvoorbeeld door aan te geven hoe de speler nog assertiever had kunnen reageren. De speler die de opdracht uitvoert, oefent zelf met het gedrag (guided practice). De andere spelers kunnen observeren hoe zij het uitvoert (modeling).

Het onderstaande schema laat zien hoe determinanten, subdoelen en methoden gekoppeld zijn.

4. Onderzoek

Onderzoek naar de uitvoering

- a) Lee, L. van & Neef, M. de (2009). Evaluatie Girls' Choice. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- b) Medio 2008 zijn de 300 mensen die tot dan toe het Girls' Choice hadden gekocht en/of een workshop erover hadden gevolgd, benaderd voor het invullen van een digitale vragenlijst. Doel van de evaluatie was inzicht krijgen in de toepasbaarheid en bruikbaarheid van 'Girls' Choice' en nagaan wat de behoefte was ten aanzien van ondersteuning bij het inzetten van het spel. In totaal hebben 91 respondenten de enquête ingevuld, van wie 88 daadwerkelijk het spel gebruikt hebben in de praktijk.
- c) Het spel werd het meest afgenomen in het jongerenwerk (26) en binnen de jeugdzorg (19,4%). Van degenen die het hebben uitgevoerd, hadt 56% het spel voor 10 tot en met 12 ingezet en 67,8% het 13 + spel. Bij beide varianten gold dat ongeveer een derde van de respondenten het spel heeft ingezet in schoolse setting en twee derde in een andere setting. Slechts 15 van de respondenten (17%) namen eerder deel aan de workshop.

De waardering van de begeleiders van Girls' Choice was goed, voor beide varianten (gemiddeld rapportcijfer was 7,9, meest vaak is het cijfer 8 gegeven). De begeleiders vonden het spel een goed hulpmiddel om seksualiteit bespreekbaar te maken. De begeleiders waren positief tot zeer positief over de uitwerking van de thema's seksualiteit en relaties, veilig vrijen, zwangerschap en moederschap, jongens en weerbaarheid.

Ook over de opdrachten waren de respondenten positief tot zeer positief: de opdrachten van het 13+ spel stimuleren de interactie tussen de deelnemers (96%), ze wekken volgens de begeleiders de interesse op van de deelnemers (86%) en sluiten aan bij de belevingswereld van de meiden (86%). Bij de opdrachten voor het spel van 10 tot en met 12 jaar waren er meer twijfels over of de opdrachten aansluiten bij de belevingswereld. 67% dacht van wel, slechts 2% dacht van niet en de rest (dus ongeveer een derde) kon het niet goed zeggen.

De respondenten dachten dat zowel het basis- als het 13 + spel het meeste effect hebben op kennis over thema's als anticonceptie, veilig vrijen en moederschap (83% bij het spel van 10 tot en met 12 jaar en 88% bij het 13+ spel). Ook het besef van eigen grenzen zou naar de inschatting van de meeste respondenten verbeterd worden (68% bij het spel van 10 tot en met 12 jaar en 65% bij het 13+ spel). Meer gebruikers van het 13+ spel dachten dat het spel de weerbaarheid vergroot dan gebruikers van het spel van 10 tot en met 12 jaar (respectievelijk 67% en 54%). Natuurlijk wil de inschatting van de gebruikers niet zeggen dat het spel ook daadwerkelijk effect heeft gehad op deze punten.

De meeste respondenten vonden de handleiding duidelijk en gaven aan voldoende ondersteuning te hebben gehad bij het begeleiden van het spel. Weinig respondenten (12%) gaven aan behoefte te hebben aan extra ondersteuning.

De respondenten mistten aandacht voor een aantal thema's, vooral homoseksualiteit, loverboys, en seksuele beleving. Sommigen ervoeren meer moeite om het spel te spelen met meiden met een laag taalniveau en allochtone meiden. Bovendien kan het moeilijk zijn als iemand in de groep zelf seksueel misbruikt of getraumatiseerd is. Ook persoonlijke vragen aan de begeleider kunnen als lastig ervaren worden.

Concluderend stellen we dat het spel goed toepasbaar is in diverse settings als scholen, jongerenwerk en jeugdzorg. De meeste gebruikers waren behoorlijk tevreden over het spel. Wellicht zou het spel van 10 tot en met 12 jaar nog wat beter aan kunnen sluiten op de belevingswereld van jonge meiden. Ook voor meiden met een niet-Nederlandse achtergrond, met name moslima's, zouden aanpassingen volgens een paar gebruikers wenselijk zijn. Bij een herziening van het spel in de toekomst zullen de aanbevelingen/aanvullingen van deze procesevaluatie worden meegenomen.

Aanpassing van het spel in 2016-2017:

- In de aanpassing van het spel is er bij de aanpassing van de kaartjes meer aandacht uitgegaan naar homoseksualiteit. Ook zijn de kaartjes bekeken en zo nodig aangepast met betrekking tot de belevingswereld van jongere meiden en actuele ontwikkelingen met betrekking tot online daten en sexting.
- De handleiding heeft meer uitgebreide informatie gekregen over loverboys, seksuele oriëntatie en de omgang met culturele diversiteit binnen een groep.

E-learning seksuele vorming:

De e-learning seksuele vorming (in ontwikkeling en beschikbaar vanaf april 2019) zal ingaan op het omgaan van lastige persoonlijke vragen. Ook gaat deze e-learning verder in op het begeleiden van multiculturele groepen.

5. Samenvatting Werkzame elementen

Inhoudelijke elementen

- Girls' Choice richt zich op veranderbare determinanten van onbedoelde zwangerschap, tienerzwangerschap en het meemaken van seksueel geweld en maakt daarbij gebruik van bewezen methoden voor het veranderen van deze determinanten:
 - Vergroten van kennis ten aanzien van prettig, veilig en aanvaardbaar seksueel gedrag door kennisoverdracht (actief en passief leren) en groepsdiscussies.
 - Bevorderen van een positieve attitude ten aanzien van prettig en aanvaardbaar seksueel gedrag door groepsdiscussies, modelleren, reflectie/zelfevaluatie en feedback van de begeleider. Er is een druk om gewenst gedrag te vertonen ingebouwd door een competitie-element toe te voegen
 - Ontwikkelen van vaardigheden in relationele en seksuele interacties, verbeteren van zelfregulatie en vergroten van weerbaarheid tegen negatieve sociale (groeps)druk door gewenst gedrag te belonen, vaardigheden te oefenen, observational learning en het uitwisselen van ervaringen.
 - Leren omgaan met sociale invloed door groepsdiscussies, geven van informatie over misverstanden rondom seksualiteit en gedrag van anderen, en gebruik van rollenspellen.

Praktische elementen

- Korte interventie die past in zowel onderwijs- als de jongerenwerksetting.
- De mogelijkheid om te winnen en hartjes te verdienen voor intensieve deelname.
- Afwisselende opdrachten die aansluiten bij belevingswereld van meiden.
- Afgebakende opdrachten die aansluiten bij concentratiespanne van de deelnemers.
- Zelfstandig uitvoerbaar door professionals die het spel aanschaffen.
- Veilige omgeving met meiden onder elkaar.

6. Aangehaalde literatuur

Bartholomew, L. K., Parcel, G. S., Kok, G., Gottlieb, N. H., & Fernández, M. E. (2011). *Planning health promotion programs: An intervention mapping approach*. San Francisco: Jossey-Bass.

Batson, C. D., Chang, J. & Ryan, O. (2002). Empathy attitudes and action: Can feeling for a member of a stigmatized group motivate one to help the group? *Personality en Social Psychology Bulletin*, 28, 1656-1666.

Berlo, W. van, Wijsen, C., & Vanwesenbeeck, I. (2005). *Gebrek aan regie: Een kwalitatief onderzoek naar de achtergronden van tienerzwangerschappen*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

Brug, J., Assema, P. van, & Lechner, L. (red.) (2010). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering: een planmatige aanpak*. Assen: Van Gorcum.

Brückner, H., Martin, A. & Bearman, P.S. (2004). Ambivalence and pregnancy: adolescents' attitudes, contraceptive use and pregnancy. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 36, 248- 257.

Cense, M. & Dalmijn, E. (2016). *In één klap volwassen: Over tienerzwangerschap*. Utrecht: Rutgers.

Cense, M. & Dijk, van L. (2010). *Niet zomaar seks: Jongeren over seks en grenzen*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

Emmerink, P., van Lankveld, J., van den Eijnden, R., ter Bogt, T. & Vanwesenbeeck, I. (submitted, 2018). Comparing explicit and implicit measures for the assessment of sexual double standard endorsement. *The Journal of Sex Research*.

Graaf, H. de, Borne, M. van den, Nikkelen, S., Twisk, D., & Meijer, S. (2017). *Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2017*. Delft: Eburon.

Grimley, D., Prochaska, J., Velicer, W., & Prochaska, G. (1995). Contraceptive and condom use adoption and maintenance: A stage paradigm approach. *Health Education Quarterly*, 22, 20-35.

Lisdonk, J. van, Dalmijn, E. & Cense, M. (2016). 'Gewoon gezellig, met zo'n buik': Tienerzwangerschap bij meiden met een lichte verstandelijke beperking. Utrecht: Fiom en Rutgers.

Kazdin, A. E. (2008). *Behavior modification in applied settings* (6 ed.). Long Grove, IL: Waveland Press.

Kirby, D. & Lepore, G. (2007). *Sexual risk and protective factors: Factors affecting teen sexual behavior, pregnancy, childbearing and sexually transmitted disease: Which are important? Which can you change?* Washington, D.C.: The National Campaign to Prevent Teen and Unplanned Pregnancy.

Kuyper, L., Wit, J. de, Adam, P., Woertman, L., & Berlo, W. van (2010). Laat je nu horen! Een onderzoek naar grensoverschrijdende seksuele ervaringen en gedragingen onder jongeren. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Lee, L. van, & Neef, M. de (2009). Evaluatie Girls' Choice. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

Manlove, J., Ryan, S., & Franzetta, K. (2003). Patterns of contraceptive use within teenagers' first sexual relationships. *Perspectives on sexual and reproductive health*, 35, 6, 246-255.

Neef, M. de, & Dijk, L. van (2010). Achtergronden van inadequaat anticonceptiegebruik bij jongeren. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

O'Sullivan, L.F., Udell, W., Montrose, V., Antoniello, P., & Hoffman, S. (2010). A cognitive analysis of college students' explanations for engaging in unprotected sexual intercourse. *Archives of Sexual Behavior*. Advance online publication. doi:10.1007/s10508-009-9493-7.

Petty, R. E., Barden, J. & Wheeler, S. C. (2009). The Elaboration Likelihood Model of Persuasion: Developing health promotions for sustained behavioral change. In R. J. DiClemente, R. A. Crosby & M. Kegler (Eds.) *Emerging theories in health promotion practice and research* (2nd ed., pp. 185-214). San Francisco: Jossey-Bass.

Picavet, C. H., Berlo, W. van & Tonnon, S. (2014). Adolescent pregnancy in the Netherlands. In A.L. Cherry, & M.E. Dillon (Eds.), *International Handbook of Adolescent Pregnancy*. New York: Springer.

Prochaska, J. O., Redding C. A. & Evers, K. E. (2008). The Transtheoretical Model and stages of change. In K. Glanz, B. K. Rimer & K. Viswanath (Eds.) *Health behavior and health education: Theory, research and practice* (4th ed. pp. 97-121). San Francisco: Jossey-Bass.

Ryan, S., Franzetta, K., & Manlove, J. (2007). Knowledge, perceptions, and motivations for contraception: Influence on teens' contraceptive consistency. *Youth & Society*, 39, 182-208.

Tolman, D., Spencer, R., Rosen-Reynoso, M. & Porche, M. (2003). Sowing the seeds of violence in heterosexual relationships: early adolescents narrate compulsory heterosexuality. *Journal of Social Issues*, 59, 1, 159-178.

Træen, B., Kvalem-Ingela, L. (2007). Investigating the relationship between past contraceptive behaviour, self-efficacy, and anticipated shame and guilt in sexual contexts among Norwegian adolescents. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 17, 19-34.

Wijsen, C. & Lee, L. van (2006). Kind van twee werelden: Een kwalitatief onderzoek naar de achtergronden van zwangerschappen bij allochtone tieners. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), het Kenniscentrum Sport, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

